

Posudek oponenta habilitační práce

MU

Fakulta Právnická fakulta MU

Habilitační obor Ústavní právo a státověda

Uchazeč JUDr. Mgr. Pavel Molek, Ph.D.

Pracoviště PF MU

Habilitační práce Právo na spravedlivý proces

Oponent JUDr. Eliška Wagnerová, Ph.D.

Pracoviště externistka, senátorka PČR, emeritní ústavní soudkyně

Text posudku:

Vlastní text práce je zachycen na 341 stranách hustě psaného textu, je opatřen seznamem zkratk, obsáhlým seznamem literatury. Dále obsahuje přílohu, kterou tvoří vybrané články relevantních dokumentů ochrany lidských práv, v případě mezinárodních instrumentů i jejich obě původní jazykové verze. Následuje přehled citované judikatury, který je členěn dle „soudu původu“ a práci uzavírá abstrakt v angličtině.

Práce je rozdělená do 11, co do délky a propracovanosti různě koncipovaných kapitol, vnitřně dále členěných na subkapitoly a sub-subkapitoly. Nejobsáhlejší kapitolou je kapitola osmá „Zvláštnosti trestního řízení“, která však z nevyřčených důvodů nepojala problematiku principů „Žádný zločin a žádný trest bez zákona“, jež je samostatně řešena v kapitole deváté. Byť se samostatným zamyšlením se nad oběma principy lze zásadně souhlasit, bylo by bývalo jednak pro čtenáře instruktivní, proč jsou pojednány zvláště, stejně jako by si to zaslouhovala dogmatika, které se však práce vlastně nevěnuje a spíše, ku své škodě, vychází z pouhé kazuistiky. Oproti tomu „Právo na náhradu škody za nesprávný postup státu a odškodnění za nezákonné odsouzení“ obsažené v desáté kapitole je pojednáno toliko na tři a čtvrt stránce.

Z délky jednotlivých kapitol lze usuzovat, jak různé aspekty práva na spravedlivý proces habilitanta zaujaly. Délka osmé kapitoly je nepochybně i

reflexí víceleté pracovní zkušenosti habilitanta na NSS v pozici asistenta soudce, neboť vzdor poměrně jednoznačnému názvu kapitoly samé i jejích subkapitol, se hodně věnuje problematice správního trestání především z pohledu judikatury ESLP a uplatňování Engelova testu v této sféře. To je samozřejmě velmi přínosné, nicméně čtenář by patrně přece jen uvítal jistou přesnější strukturu textu, která by umožnila lepší orientaci.

Uvedený námět, tedy nedostatek vnitřní strukturovanosti, je dosti názorně ilustrovatelný v subkapitole 8.8 věnující se zákazu dvojího trestání nazvané obdobně – totiž „Ne bis in idem“. Po kratičkém historizujícím úvodu následuje přehled ustanovení obsahujících tuto zásadu a následuje vícestránkový výklad interpretační praxe mezinárodních či zahraničních soudů s drobným zastavením u českých soudů a s plynulým vplutím do uplatnění tohoto principu ve vztazích disciplinárního, správního a trestního stíhání, kterému je věnována několikastránková pozornost nejprve na úrovni kazuisticky uvedené judikatury ESLP, následuje upozornění na německou praxi, které je sledované citací judikatury Nejvyššího soudu. Ta je vzápětí konfrontována s judikaturou Nejvyššího správního soudu, a to opět s návraty k judikatuře ESLP a poté skrze institut obnovy řízení do dalších mezinárodněprávních instrumentů, ba až na úroveň praxe Spojených států. Teprve poté přichází ke slovu judikatura domácího ÚS, které je věnována toliko jedna stránka.

Je evidentní, že habilitant pracoval převážně s judikaturou ESLP, jejíž více než devítistránkový výčet je vskutku impozantní a na domácí scéně jistě ojedinělý. Skromnější je seznam rozhodnutí ÚS. O převážné práci s judikaturou ESLP však nesvědčí jen její seznam, toto zjištění se především podává z citací a odkazů, tedy z poznámek pod čarou.

Zvláštní ovšem je, že ač je relativně dlouhý i seznam použité literatury, není z textu práce ani z poznámek pod čarou patrné, že bylo s indikovanou literaturou vskutku pracováno. Oponentka nenašla jediný odkaz např. na v seznamu uváděnou publikaci Listina základních práv a svobod – Komentář (pokud se snad přehlédla, velmi se předem omlouvá), stejně jako nenalezla odkaz na publikaci Komentář – Zákon o ústavním soudu z roku 2007, a to ani např. na straně 277 práce, kde autor uvažuje o posouditelnosti velezrady jako trestného činu, ač se k této otázce zmíněná publikace vyjadřuje a dalo by se očekávat, že se autor s názory Komentáře vypořádá. Pokud jsou v práci odkazy na

komentářovou literaturu, pak jde, poněkud překvapivě vzhledem k materii předkládané práce, o komentář k Ústavě z roku 2010 avšak komentář „Evropská úmluva o lidských právech“ z roku 2012 se v poznámkovém aparátu nevyskytuje (opět s preventivní omluvou, došlo-li k přehlédnutí), ač habilitant, jak již řečeno, pracuje převážně právě s judikaturou ESLP.

Zajisté je věcí každého autora, do jaké míry intenzivně se věnuje tomu kterému dílku, které načetl. Nicméně naznačené absence, byť kritického vypořádání se s domácími autory, je přece jen metodologicky poněkud neobvyklá a ne zcela přispívá ke zkvalitňování a prohlubování studia základních práv na domácí scéně.

Prohlubování studia základních práv lze očekávat také jen v případě, kdy z díla bude seznatelná metodologie, s níž ten který autor k řešenému problému přistoupí. Předkládaná práce je monografií věnující se zdánlivě jednomu základnímu právu, a to právu na spravedlivý proces. Toto právo je zajisté velmi specifické, a zvláště v českém pojetí. Listina (čl. 36) dané právo po úvodní garanci práva na přístup k soudu (který má předepsané kvality) v zájmu hájení svých práv, a po garanci soudního přezkumu rozhodnutí orgánů veřejné správy, přičemž limitem pro vyloučení z tohoto přezkumu je zajištění respektu potažmo ochrany základních práv a po garanci práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu či správního orgánu anebo jejich nesprávným úředním postupem, nechává jednotlivé aspekty „práva na spravedlivý proces“ rozpadat do jednotlivých práv obsažených v čl. 37 až 40.

Uvedená ustanovení Listiny ovšem neobsahují toliko procesní garance v podobě práv, nýbrž obsahují i garance svou podstatou hmotněprávní. Autor však systematiku práva na spravedlivý proces neodvozuje z Listiny, nýbrž z Úmluvy, což patrně není nejšťastnější přístup, navíc kompiluje-li práce judikaturu ESLP a ÚS. Protože se skutečný rozsah dopadu jednotlivých práv tvořících komplex práva na spravedlivý proces zjišťuje a autoritativně zajišťuje postupně skrze judikaturu, přibližuje posuzovaná práce, byť metodologicky nevyččeně, rozsah příslušných článků Úmluvy a jejích Dodatkových protokolů, Listinu však opomíjí. Přesto je habilitantem předkládaná soudní judikatura, a to především právě judikatura ESLP nesmírně cenným zdrojem dalšího studia, stejně jako judikatura dalších mezinárodních a zahraničních vrcholných soudních instancí,

kteřá bezpochyby poslouží jako zdroj pro případný komparativní výklad domácích ustanovení Listiny..

Na základě řečeného neudivuje, že poněkud chybí strukturované navázání uváděných mezinárodních a zahraničních judikátů k jednotlivým právům české provenience. Stejná výhrada pak platí k interpretaci omezení jednotlivých základních práv. Jako příklad lze uvést právo na veřejné projednání věci garantované čl. 38 odst. 2 Listiny, které je v práci pojednáno v subkapitolách 6.1 6.2 , avšak bez jediné zmínky o návaznosti právě na Listinu. Habilitant si vystačil s Úmluvou. Stejně tak subkapitola 6.3 nazvaná „Rovnost zbraní“ pracuje jen s čl. 6 Úmluvy a nezmiňuje vůbec návaznost na čl. 37 odst. 3 Listiny. Za to zde práce spojuje čl. 14 MPOPP s čl. 1 Listiny, což asi tak přímočaře a bez dalšího učiniti nelze. Namísto odkazů na judikatorní, popř. doktrinální výklad procesních základních práv garantovaných Listinou, je zdůrazňováno jejich promítnutí do procesních předpisů majících pochopitelně zákonnou úroveň, aniž by byla zdůrazněna nutnost jejich zákonné existence, která plyne z povinného zákonodárcova respektu k těmto právům jako právům základním resp. z jeho povinnosti tato práva ochránit vytvořením příslušných podústavních procesních předpisů. V práci oponentka rovněž nenašla v Evropě uznávaný poznatek o tom, že každé hmotné základní právo má svůj procesní aspekt a v zájmu jeho a právě jeho ochrany je třeba vytvořit popř. vyložit procesní předpisy jen určitým způsobem. Jde přitom o velké, avšak poněkud zanedbané téma.

Vytýkané nedostatky stran nepřehlednosti struktury práce a do jisté míry opomíjení Listiny lze opět patrně propojit s jinak velmi přínosnou děletrvajícím praxí habilitanta u NSS, a to v kombinaci s jeho kritickým postojem k nálezu Pl.ÚS 36/0. Jím byla ústavně konformně vyložena euronovela Ústavy, podle některých ovšem došlo ústavodárcem nezamýšlené konstitucionalizaci smluv o lidských právech a především Úmluvy. Autor skrze naznačenou preferenci praxe NSS, který přes přímou aplikaci Úmluvy nepředložil ke zrušení s Listinou kolidující ustanovení zákona o BIS a přímo aplikoval čl. 6 Úmluvy, což patrně autor práce považuje za přijatelnější interpretaci Ústavy po tzv. euronovele, byť ovšem správně uvádí a nesmlčuje i kritický postřeh ÚS k ní. Byl-li motivem preference výkladu práva na spravedlivý proces především ve světle Úmluvy v podání judikatury ESLP autorův názor na interpretaci Ústavy po euronovele,

který ovšem poněkud pomíjí zřetelný názor ze strany ÚS, nešlo o východisko šťastné, neboť nepřispělo k přehlednosti práce.

Nicméně, přes veškeré kritické výhrady je třeba ocenit obrovský rozsah nashromážděné judikatury ESLP, který je vskutku úctyhodný a pro čtenáře nesporně užitečný a využitelný. Je rovněž třeba vzít v úvahu, že předkládaná práce je přepracováním jeho stejnojmenné, ovšem stylově volněji pojaté obsáhlé monografie, kterou autor publikoval v roce 2012. Přitom ze zkušeností plyne, že přepracovávání jednou zpracovaného tématu v poněkud jiném stylu je prostě obtížnější než psaní tak říkajíc načisto ve stylu předem promyšleném. Proto je možné práci doporučit k dalšímu projednání v procesu habilitace.

Závěr:

Habilitační práce Pavla Molka „Právo na spravedlivý proces“ splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Ústavní právo a státověda.

Eliška Wagnerová